

УДК 355.02:355.44

С.П. МОКЛЯК

ОФСЕТНА ПОЛІТИКА РЕСПУБЛІКИ ТУРЕЧЧИНА ПРИ ІМПОРТІ ОЗБРОЄННЯ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ

Мокляк Сергій Петрович – кандидат технічних наук, доцент кафедри міжнародних відносин
Військово-дипломатичної академії (м.Київ)

Розглянуто офсетну політику Республіки Туреччина при імпорті озброєння та військової техніки з метою забезпечення потреб власних збройних сил.

Ключові слова: офсет, військово-технічне співробітництво, оборонно-промисловий комплекс, озброєння та військова техніка, товари військового призначення та подвійного використання.

Рассматривается офсетная политика в Турецкой Республике при импорте вооружения и военной техники с целью обеспечения собственных вооруженных сил.

Ключевые слова: офсет, военно-техническое сотрудничество, оборонно-промышленный комплекс, вооружение и военная техника, товары военного назначения и двойного использования.

The article deals with the offset policy of the Republic of Turkey in importing armament and materials with the aim at meeting requirements of their Armed Forces.

Key words: offset, military-technical cooperation, defense industrial complex, armament and materials, particular military and dual-purpose products.

© С.П. Мокляк, 2012

Постановка проблеми. У сучасному світі забезпечити обороноздатність будь-якої держави можна тільки в співпраці з іншими країнами. На законодавчому рівні Україна закріпила свій позаблоковий статус [1]. Така позиція передбачає функціонування ефективної системи забезпечення необхідного ступеня національної безпеки держави, якого Україна має домогтися, покладаючись на власні можливості.

Одним із важливих аспектів забезпечення дійсного ступеня національної безпеки будь-якої держави світу є її власні боездатні збройні сили, оснащені сучасними зразками озброєння та військової техніки. Сьогодні в Україні при формуванні та реалізації військово-технічної та військово-промислової політики на системному рівні визначено такі проблеми [2]:

по-перше, здійснення технічного оснащення Збройних сил (ЗС) та інших військових формувань України сучасними системами озброєння та військової техніки (ОВТ) в умовах бюджетних обмежень за рахунок закупівлі їх на підприємствах українського оборонно-промислового комплексу (ОПК) або імпорту з інших країн;

по-друге, реалізація програм розвитку та реструктуризації українського ОПК як складової високотехнологічного сектора економіки;

по-третє, обмежені бюджетні можливості та протекція національних інтересів у разі відкриття внутрішнього ринку оборонної продукції (розвиток оборонної промисловості та економіки, залучення нових технологій, розвиток наукового потенціалу, залучення інвестицій тощо).

Необхідність технічного переоснащення ЗС України зумовлює потребу в імпорті сучасних систем ОВТ. Вартість таких систем є великою, що є надто обтяжливим для бюджету України.

Виходячи із зазначеного, необхідним для України є формування відповідної нормативної бази для застосування такої практики у військово-технічному співробітництві (ВТС) з іноземними державами при імпорті ОВТ, яка суттєво зменшуватиме навантаження на бюджет та економіку України загалом. В даному випадку вигідною альтернативою є використання Україною при закупівлі озброєння та військової техніки офсетних схем.

Сутність офсету полягає в отриманні Україною компенсації за придбану продукцію оборонного призначення від країни-імпортера цієї продукції і передбачає укладення договорів, результатом яких має стати отримання сторонами певних економічних вигод.

Офсетні вимоги залежно від того, чи є товари та послуги, що надаються за офсетом, невід'ємною частиною товарів військового призначення та подвійного використання (ТВППВ), які постачаються, класифікують на прямі та непрямі [3].

Прямий офсет – компенсаційні угоди, які виконуються експортером в оборонних галузях промисловості імпортера в рамках реалізації офсетних проектів, безпосередньо пов'язаних з продукцією військового призначення, що постачається.

Непрямий офсет – компенсаційні угоди, які виконуються експортером в оборонних галузях промисловості та/або інших сферах економіки імпортера шляхом реалізації офсетних проектів, безпосередньо не пов'язаних із ТВППВ, що постачаються.

Основні тенденції в сфері офсету:

збільшення кількості країн, що застосовують офсет при закупівлі продукції військового призначення;

жорсткість умов застосування офсету імпортерами продукції військового призначення;

зростання значимості офсетних програм при проведенні тендерів на поставку продукції військового призначення;

жорсткість штрафних санкцій за невиконання офсета і підвищення вимог до забезпечення гарантій його виконання;

зменшення величини «мультиплікаторів» (коефіцієнтів) при визначенні офсетної вартості проєктів;

значне збільшення витрат експортерів продукції військового призначення на виконання офсетних зобов'язань.

Особливості офсета як специфічного виду економічної діяльності:

усі витрати на виконання робіт у рамках офсета сплачуються експортерами продукції військового призначення, при цьому такі витрати можуть сягати 20-25 % від ціни головних контрактів на поставку;

кожна країна, що застосовує офсет при закупівлі продукції військового призначення, висуває свої, особливі офсетні вимоги;

відмова експортера від виконання офсета в будь-якій країні, що застосовує офсетну практику, призводить до втрати контракту на поставку продукції військового призначення і практично виключає можливість подальшого військово-технічного співробітництва з цією країною. У деяких країнах прийнято спеціальні нормативні документи, відповідно до яких постачальник, що створює суттєві складності при реалізації офсетних проєктів і не виконує своїх зобов'язань, втрачає право поставки ТВППВ у ці країни;

розроблення офсетних програм і виконання офсета потребують залучення спеціально підготовлених співробітників.

Досвід застосування офсетних схем багатьма європейськими країнами свідчить про доцільність закупівлі за такими схемами сучасного ОВТ як для власних збройних сил (внутрішній офсет), так і для просування продукції національного ОПК на світові ринки. Для України в цьому контексті корисним може стати досвід країн, які мають добре розвинуту нормативно-правову базу у сфері застосування компенсаційних схем та розглядають офсет як обов'язкову та невід'ємну частину закупівлі за імпортом продукції та послуг військового призначення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання застосування офсетних угод при закупівлі ОВТ досліджували такі вітчизняні та іноземні фахівці, як В.Артаков, В.Бадрак, С.Бондарчук, В.Бегма, В.Горбулін, В.Зубарєв, О.Їжак, В.Копчак, С.Чемезов, О.Кутовий, Ю.Малишенко, О.Свергунов, А.Шевцов та інші. Зокрема О.Їжак, Ю.Малишенко, А.Шевцов розглядали питання застосування офсетних угод країнами-членами Вишеградської групи [4, 5].

Однак питання застосування офсетних схем країнами, що розвивають власну оборонну промисловість, розглянуто недостатньо.

Метою статті є дослідження особливостей офсетної політики та застосування офсетних схем у Республіці Туреччина.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною метою офсетної політики Туреччини як імпортера озброєнь було і є вирішення питань ВТП щодо технічного оснащення ЗС і розвиток оборонної промисловості. Цією метою Туреччина досягла завдяки розвитку офсетних угод при укладанні контрактів з імпорту ОВТ із такими країнами як США, Франція, ФРН, Італія тощо.

Офсетна діяльність у Республіці Туреччина здійснюється відповідно до положень Закону №3238 «Про програми промислової співпраці (офсети)», який було ухвалено парламентом 1985 року. Цей закон визначає принципи укладання, а також права і обов'язки сторін офсетної угоди на постачання ОВТ для потреб оборони та безпеки Туреччини [6].

Загальну координацію офсетної діяльності здійснює Виконавчий комітет з питань оборонної промисловості (Defense Industry Executive Committee), до якого входять – Прем'єр-міністр Туреччини, Міністр національної оборони Туреччини та начальник Генерального штабу Збройних сил Туреччини. Головою Комітету є Прем'єр-міністр Туреччини.

Безпосередню відповідальність щодо організації та здійснення офсетної діяльності покладено на Департамент оборонної промисловості (SSM) Міністерства національної оборони Туреччини. У квітні 2011 року Департаментом оборонної промисловості Міністерства національної оборони Туреччини було затверджено Директиви промислової (офсетної) співпраці (далі – Директиви). Директиви визначають основні засади укладання, виконання та здійснення контролю за виконанням офсетних угод. Крім того, затверджено Таблицю офсетної пропозиції, Таблицю офсетних коефіцієнтів, Методику визначення вартості офсетної пропозиції та Форму звіту про виконання офсетних зобов'язань, які є додатками вищевказаних Директив [7].

У цих Директивах терміни вживаються в такому значенні:

офсетна пропозиція – письмова пропозиція іноземного постачальника підофсетної продукції щодо виду та розміру компенсації;

вартість офсетних зобов'язань – погоджена з іноземним постачальником підофсетної продукції відповідно до цих Директив вартість зобов'язань такого постачальника, що зазначається в офсетній угоді та формується шляхом застосування офсетних коефіцієнтів до вартості продукції, робіт і послуг, зазначених у контракті на постачання підофсетної продукції, та врахування вартості інших зобов'язань зазначеного постачальника;

офсетний коефіцієнт – відсотковий коефіцієнт, який застосовується для визначення вартості офсетних вимог з урахуванням вартості продукції, робіт і послуг, зазначених в угоді на постачання підофсетної продукції;

угода на постачання підофсетної продукції – укладена між державним замовником та іноземним суб'єктом господарської діяльності угода з оборонного замовлення на постачання (закупівлю) продукції, виконання робіт та надання послуг, в якому передбачене зобов'язання іноземного суб'єкта гос-

подарської діяльності щодо укладення офсетного договору;

непряме офсетне зобов'язання – форма надання компенсації іноземним постачальником підофсетної продукції витрат державного замовника на закупівлю такої продукції, яка прямо не стосується зазначеної продукції;

пряме офсетне зобов'язання – форма надання компенсації іноземним постачальником підофсетної продукції витрат державного замовника на закупівлю такої продукції, яка прямо стосується зазначеної продукції;

підофсетна продукція – продукція оборонного призначення, закупівля якої за імпортом здійснюється на умовах одержання Туреччиною відповідних компенсацій.

Основними пріоритетами промислової (офсетної) співпраці є такі:

залучення іноземних інвестицій;

отримання новітніх технологій, ноу-хау [англ. know-how] і ліцензій;

навчання в Туреччині та за кордоном турецьких громадян, що фінансуватиметься постачальником;

створення можливості щодо виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), заснування фондів для турецьких університетів і/або інших турецьких науково-дослідних інститутів;

інвестування в промисловий сектор з метою створення умов проведення НДДКР, зокрема для розробки дослідних зразків;

капіталовкладення постачальника в іноземні компанії, які утворені за участю турецьких промислових компаній;

експорт турецьких товарів та послуг оборонно-промислового комплексу (ОПК) або суміжних галузей виробництва в ОПК країни-постачальника за посередництвом турецьких або іноземних компаній (за участю турецького капіталу);

перевезення товарів транспортними засобами під турецьким прапором, включаючи страхування перевезень у турецьких страховиків.

Основними умовами офсетної угоди визначено такі:

іноземний постачальник бере на себе зобов'язання по прямому і непрямому офсетам в обсязі 70 % від вартості основного контракту. При цьому розподіл офсету на прямий і непрямий остаточно визначається під час переговорів;

загальний термін виконання зобов'язань по прямому і непрямому офсетам становить 2 роки з дати підписання офсетної угоди;

загальна вартість зобов'язань постачальника по прямому і непрямому офсетам розраховується по бальній системі;

іноземний постачальник зобов'язаний надати банківську гарантію належного виконання офсетних зобов'язань;

у разі невиконання офсетних зобов'язань від-

повідно до графіка на невиконану частину нараховується штраф у розмірі 6 % від суми невиконаних зобов'язань.

В офсетній угоді вказується таке:

найменування сторін, місце укладення договору;

предмет офсетних зобов'язань;

вартість офсетних зобов'язань;

моніторинг виконання офсетних зобов'язань;

форма та строки подання звітності;

строки договору та порядок приймання виконаних офсетних зобов'язань;

відповідальність сторін, зокрема щодо сплати штрафних санкцій, невиконання або неналежне виконання офсетних зобов'язань, невиконання взятих зобов'язань щодо отримання компенсації тощо.

У ході переговорів Туреччина, як правило, прагне задіяти свою авіаційну промисловість, а також галузі, які пов'язані з виробництвом електронного обладнання та розробкою програмного забезпечення. Важливою вимогою стало забезпечення розвитку національних засобів захисту автоматизованих систем.

На сьогодні вдосконалення нормативно правової бази Туреччини з питань офсета здійснюється відносно таких суперечливих питань, як:

застосування штрафних санкцій;

гарантія належного виконання в розмірі потенційного штрафу;

проведення аудиту;

ескалація цін;

вирішення спірних питань і застосовуване право;

визначення місцевої доданої нетто;

здійснення оплати за технологічне співробітництво;

мова офсетної угоди (від іноземних компаній все частіше вимагається представляти офсетні пропозиції турецькою мовою);

мультиплікатори;

відповідність офсетних програм вимогам офсетних директив.

Висновки. Ретельно продумані й професійно складені офсетні вимоги до закордонних учасників тендерів на постачання ОВТ для Збройних сил України сприятимуть розвитку не тільки національного ОПК, але й української економіки в цілому. Зокрема застосування прямого офсета дозволить здійснювати проекти з організації спільних підприємств в ОПК, складових виробництв продукції, яка постачається, або окремих компонентів до неї, передачі технологій і ноу-хау. У свою чергу застосування непрямого офсета дозволить залучати прямі іноземні інвестиції не тільки в оборонну промисловість, а й у цивільні галузі, розвивати сучасну інфраструктуру.

Перспективи подальших досліджень – застосування офсета, зокрема аналіз застосування офсетних схем як імпортерами, так і експортерами озброєння та військової техніки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закон України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року № 2411-VI : за станом на 1 грудня 2011 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2010. – (Бібліотека офіційних видань).

2. Горбулін В.П. Військово-технічна та військово-промислова політика України / Зубарев В.В., Скурський П.П., Химченко С.М. // Національна безпека: український вимір. – 2009. – № 3. – С. 5–11.
3. Бегма В.М. Офсетна практика в системі ВТС України як чинник забезпечення економічної безпеки держави / Мокляк С.П., Толочний Ю.В. // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 4. – С. 100–104.
4. Малишенко Ю.В. Оборонні закупівлі по імпорту із застосуванням компенсаційних (офсетних) угод: досвід Чеської й Угорської республік та можливості для України // Стратегічна панорама. – 2008. – № 2. – с. 233–238.
5. Іжак О.І. Застосування офсетних (компенсаційних) програм при здійсненні імпорту товарів військового та подвійного призначення. Регіональний філіал НІСД у м. Дніпропетровську. – 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/monitor/august08/17.htm>.
6. Law № 3238 // Undersecretariat for Defence Industries (SSM) Ministry of National Defence Republic of Turkey. – 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ssm.gov.tr/home/institutional/Sayfalar/law3238.aspx>.
7. Industrial Participation/Offset Guideline // Undersecretariat for Defence Industries (SSM) Ministry of National Defence Republic of Turkey. – 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ssm.gov.tr/home/institutional/Documents/2011_IP_O_Guideline.pdf.